

Säkerhetsrådgivare - för säkrare transporter av farligt gods

RÄDDNINGSS
VERKET

Transport av farligt gods

Broschyren är avsedd att vara ett stöd i arbetet med att åstadkomma säkrare transporter genom systematik i farligt godsarbetet. Målgruppen för broschyren är i första hand verksamhetsutövare och säkerhetsrådgivare men även andra som arbetar med bestämmelser om krav på säkerhetsrådgivare för transport av farligt gods.

Bestämmelser

Transporter av farligt gods är förenade med särskilda risker. Lagstiftningen anger en rad säkerhetsvillkor som måste vara uppfyllda innan en transport får genomföras. Syftet med bestämmelserna är dels att förebygga och hindra, dels att begränsa och motverka de skador på liv, hälsa, miljö och egendom som kan inträffa till följd av transport av farligt gods.

Säkerhetsrådgivare

Den 1 januari 2000 infördes EG-direktivet om utnämning av och kompetens hos säkerhetsrådgivare för transport av farligt gods i svensk lagstiftning. Syftet var att öka säkerheten vid transport av farligt gods och genom skyldigheten att utse säkerhetsrådgivare hos berörda företag och myndigheter säkerställa en godtagbar kompetensnivå.

Säkerheten kan höjas genom att:

- kunskaper och medvetenhet ökas om risker med transporter av farligt gods
- rutiner upprättas och underhålls som ger bättre styrning och kontroll av hanteringen av farligt gods
- system för återföring av erfarenheter från inträffade incidenter upprättas.

Lagstiftning

Ledningen för en verksamhet ansvarar för att vidta de åtgärder och iaktta den försiktighet som krävs för att hindra, förebygga eller motverka att farligt gods orsakar skador på liv, hälsa, miljö och egendom.

Vilka verksamheter ska utse säkerhetsrådgivare?

Alla verksamheter som hanterar transport av farligt gods och omfattas av lagens bestämmelser ska ha säkerhetsrådgivare. Lagen omfattar den vars verksamhet består av transport eller lastning och lossning av farligt gods, eller som till någon annan lämnar farligt gods för transport. Alla fyra transportslag (väg, järnväg, sjö och luft) omfattas och såväl fysiska som juridiska personer inklusive myndigheter som bedriver sådan verksamhet ska utse säkerhetsrådgivare. Det finns dock vissa möjligheter till undantag, bland annat när det gäller transport av vissa mindre mängder av farligt gods.

Säkerhetsrådgivarens uppgifter

Säkerhetsrådgivaren har att inom ramen för företagets verksamhet och under ledningens ansvar tillse att åtgärder vidtas för att transporterna ska kunna ske under bästa möjliga säkerhetsförhållanden. Säkerhetsrådgivaren ska övervaka efterlevnaden av bestämmelserna för transport av farligt gods och ge företaget råd om sådana transporter. Vidare ska säkerhetsrådgivaren årligen överlämna en rapport om företagets transporter av farligt gods. Säkerhetsrådgivarens uppgifter omfattar också att kontrollera att företaget har rutiner och metoder för hantering av farligt gods. Rutiner och metoder ska bland annat finnas för kontroll av fordonsutrustning och för lastning och lossning. Rutiner ska dessutom finnas för att säkerställa att berörd personal har tillräcklig utbildning och att uppgifterna dokumenterats. Om en olycka inträffar, ska säkerhetsrådgivaren upprätta en rapport till verksamhetsledningen som ska skicka rapporten vidare till Räddningsverket. Åtgärder ska införas inom verksamheten för att förhindra att olycksfall, tillbud eller svåra överträdelser upprepas. En nödåtgärdsplan med instruktion för nödsituationer kan också behöva upprättas. Utförliga arbetsbeskrivningar och instruktioner ska finnas för personal som lämnar farligt gods för transport, utför transport eller lastar och lossar farligt gods. Ledningen ska tillhandahålla nödvändiga resurser för att säkerhetsrådgivaren ska kunna fullgöra sina uppgifter och vidta de åtgärder som krävs för att transporter av farligt gods ska kunna genomföras under bästa möjliga säkerhetsförhållanden.

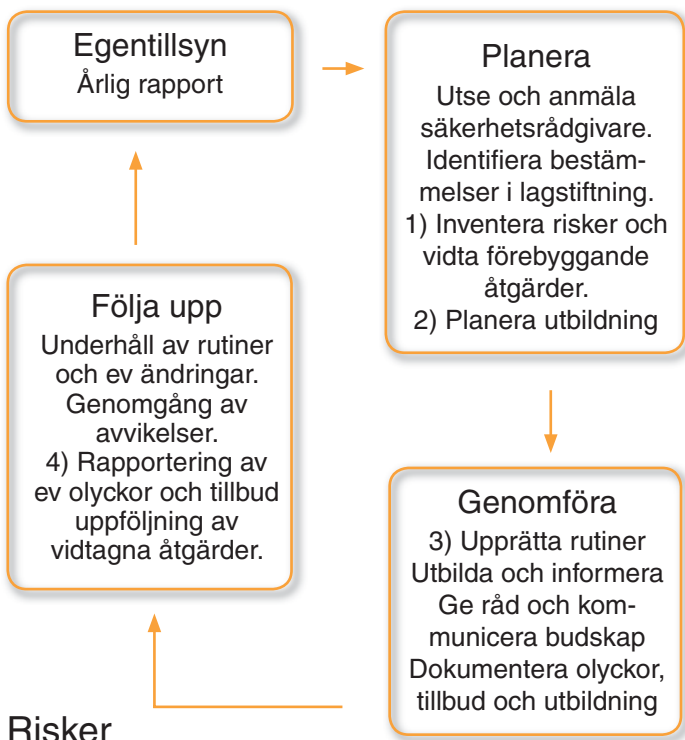
Prov och intyg för säkerhetsrådgivare

För att verka som säkerhetsrådgivare krävs utbildning och kunskap om de risker som är förenade med transporter av farligt gods. Vidare ska säkerhetsrådgivaren ha kunskaper om allmänna förebyggande åtgärder och vilka konsekvenser en olycka kan få, klassificering av farligt gods, förpackningsvillkor, etiketter och märkning, transporthandlingar m m. Efter avslutad och godkänd examinering utfärdas ett utbildningsintyg som gäller under fem år.

Systematik

En ökad säkerhet vid transport av farligt gods uppstår inte av sig själv. För att uppnå det krävs målinriktning, systematik i säkerhetsarbete och en styrning av farligt godsarbetet som kan omfatta flera funktioner i företaget. Ett stort ansvar ligger hos ledningen och ”styrmedlen” är till exempel regelverk, kunskaper och rutiner som har stor betydelse för säkerheten. I ett förebyggande och systematiskt säkerhetsarbete kan risker med transporterna upptäckas och förebyggas. Många företag väljer ett certifierat ledningssystem som ger ett stöd för att identifiera lagstiftning, identifiera och hantera risker, utveckla metoder för att eliminera risker och hitta sätt för att möta och utvärdera för en fortsatt utveckling.

Genom att systematiskt identifiera, analysera och värdera riskerna i den egna verksamheten kan ett utvecklingsprogram inledas för att förbättra säkerheten. Säkerhetsrådgivaren får en naturlig plattform för att stödja ledningen så att medvetna åtgärder styr verksamheten och gällande bestämmelser följs. Säkerhetsrådgivaren kan vara en ”motor” i arbetet med att översätta innehållet i krav och bestämmelser till lämpliga och konkreta åtgärder. Nedan ges ett exempel på vilka delar som kan ingå i ett systematiskt säkerhetsarbete för farligt gods.

Risker

1) Riskinventering

Transport av farligt gods innebär risker för till exempel miljön. Som en del i företagets olycksförebyggande och skadebegränsande arbete bör händelser som kan leda till olycka eller tillbud identifieras kontinuerligt. Identifiering är viktig för att få underlag till beslut om vilka säkerhetshöjande åtgärder som ska vidtas. Olycksförebyggande åtgärder kan vara organisatoriska (t ex ändrad ansvarsfördelning), tekniska (t ex komplettering av utrustning) eller administrativa (t ex skriftliga rutiner). Målet med en riskanalys är att belysa var och hur olyckor, tillbud och störningar kan inträffa, hur ofta de kan tänkas ske och vilka konsekvenser de kan medföra. Sådana kunskaper utgör underlag för de riskreducerande åtgärderna.

FAKTARUTA

Exempel på en övergripande riskinventering som kan genomföras i fyra steg:

1. Identifiera riskfyllda aktiviteter	farligt gods lämnas för transport, farligt gods transporteras, slangkoppling brister, överfyllnads-skydd löser inte ut vid lossning, truckgaffel skadar gods.
2. Identifiera tänkbara följder av de riskfyllda aktiviteterna	oavsiktliga utsläpp i form av spill eller läckage, brand, explosion
3. Beskriv förebyggande åtgärder	upprätta rutin för egenkontroll av utrustning, utbilda om risker
4. Utforma nödlägesberedskap-	upprätta rutin för åtgärder som ska vidtas av egen personal och av räddningstjänst vid inträffad olycka

Kompetens

2) Kompetens ökar transportsäkerheten

Krav på yrkeskunskap och säkerhetskunnande ställs på den personal som arbetar med transporter av farligt gods. Utifrån ansvar och arbetsuppgifter ska olika utbildningar genomföras. Personalen ska ha de nödvändiga kunskaper som krävs för att utföra arbetsuppgifter i enlighet med kraven i bestämmelserna. För att ta hänsyn till ändrade bestämmelser ska utbildningen regelbundet kompletteras med uppdateringskurser.

FAKTARUTA

Utbildningsplanering

I en behovsanalys identifieras och definieras kraven på utbildning för de personer vars arbetsområde omfattar transport av farligt gods. Kompetensprofiler fastställs för olika befattningar och utbildningarna planeras, genomförs och följs upp. I säkerhetsrådgivarens uppgift ingår att se till att verksamheten har rutiner så berörd personal har tillräcklig utbildning och att uppgifter om utbildningen finns dokumenterade. I uppgifterna ingår också att ha rutiner för att upplysa om faror och risker transport, lastning eller lossning av farligt gods.

Rutiner

3) Rutiner kan vara skriftliga

Rutiner, dvs. i förväg bestämda tillvägagångssätt i form av instruktioner och checklistor, bör upprättas när det finns behov av standardiserade arbetsmetoder. Syftet med rutiner är att förebygga störningar. Rutiner bör vara enkla och tydliga för att underlätta arbetet och skapa ett riktigt beteende och klargöra hur skyldigheterna i lagstiftningen ska uppfyllas. Rutiner kan vara både muntliga och skriftliga.

Exempel på en enkel checklista för att säkerställa att bestämmelserna för transport av farligt gods på väg kan se ut så här:

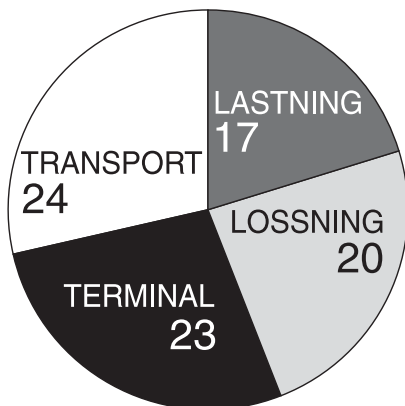
CHECKLISTA

Chaufförens egenkontroll innan avfärd	OK	Brist	Åtgärdad datum och signatur
Uppgifter i godsdeklartion och skriftliga instruktioner			
Lastutrymmet är rent			
Fordonsutrustningen innehåller <ul style="list-style-type: none">- minst en stoppklots/fordon- två varningsskyltar- en varningsväst/person- en ficklampa/person- personlig skyddsutrustning- ytterligare nödvändig utrustning enligt skriftliga instruktioner- brandsläckare- skyltar och storetiketter på fordon			
Märkning och etikettering på kollin			
Kollin inte skadat			
Samlastning			
Lastsäkring			

Olyckor och tillbud

4) Lära av inträffade olyckor och tillbud

Trots omfattande säkerhetsbestämmelser, inträffar olyckor och tillbud med farligt gods. Att utveckla en lärande organisation genom att utreda och analysera olyckor och tillbud som kunde ha utvecklats till en olycka, är en viktig del av säkerhetsarbetet. Säkerhetsrådgivaren ska utveckla metoder för utredning av olyckor, tillbud och allvarliga överträdelser och sammanställa uppgifter till den rapport som ska skickas till Räddningsverket.

84 olyckor och tillbud med farligt gods rapporterades 2003

FAKTARUTA

Utredning av olyckor och tillbud

En viktig källa till kunskap om problem i säkerhetsarbetet är analyser av olyckor, tillbud och allvarliga överträdelser. Genom att identifiera bakomliggande orsaker som till exempel otillräckliga eller oklara procedurer, brister i säkerhetskultur, otillräcklig utbildning och bristande övervakning finns det goda förutsättningar att skapa generella och effektiva åtgärder. Om en olycka, tillbud eller allvarlig överträdelse inträffar ska säkerhetsrådgivaren upprätta och överlämna en rapport till företagsledningen. I rapporten ska bakomliggande orsaker klarläggas. De kan visa på brister i rutiner, i efterlevnad av bestämmelser, behov av utbildning osv. Ledningen ska se till att åtgärder vidtas så att upprepning av sådana händelser förhindras. På en särskild blankett ska ledningen rapportera inträffade olyckor och tillbud till Räddningsverket. Även tillbud och allvarliga överträdelser ska utredas för att ta tillvara viktiga erfarenheter och förhindra upprepningar. Frågor som kan ingå i utredningar av inträffade olyckor, tillbud eller allvarliga överträdelser kan vara:

1. Vad hände?
2. Hur hände det?
3. Varför hände det?
4. Vilka åtgärder kan förhindra upprepning?
5. Hur ska åtgärderna följas upp?

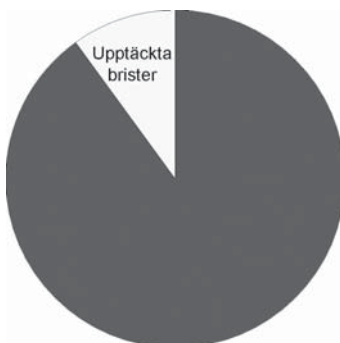
Årlig rapport

5) Årlig rapport

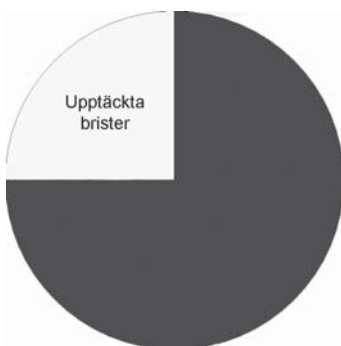
En rapport om företagets farligt godsverksamhet ska årligen överlämnas av säkerhetsrådgivaren till ledningen för företaget. Rapporten bör kommuniceras på olika nivåer inom företaget och ledningen kan vid en genomgång säkerställa att nödvändig information samlas in för att kunna genomföra en uppföljning av verksamheten. Rapporten ska bevaras i fem år och skickas på begäran till Räddningsverket.

Tillsyn av transporter av farligt gods och säkerhetsrådgivare

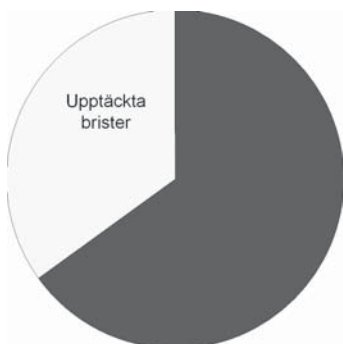
För att säkerställa efterlevnaden av reglerna om transport av farligt gods finns bestämmelser om tillsyn. Målet med tillsynen är att öka säkerheten i samband med transporterna ytterligare. Flera myndigheter samverkar vid tillsynen för att se till att säkerhetsförhållandena stämmer överens med bestämmelserna i lagstiftningen. Statens Räddningsverk har tillsynsansvar för säkerhetsrådgivare för samtliga transportslag. Tillsynen innebär att granska att företaget arbetar förebyggande genom kontroll av att rutiner och praxis har upprättats m.m. och att uppföljning sker. Många av de brister som upptäcks av tillsynsmyndigheterna kan åtgärdas genom att rutiner upprättas.

Kontroll av järnvägsvagnar lastade med farligt gods

Kontroll av vägfordon lastade med farligt gods

Kontroll av lastbärare med farligt gods ombord på fartyg

Blanketter finns på www.raddningsverket.se

- Anmälan av säkerhetsrådgivare görs på blanketten ”Meddelande om utsedd säkerhetsrådgivare”
- Rapporter om inträffade olyckor och tillbud görs på rapporten ”Olycks- och Tillbudsrapport”
- På Räddningsverkets webbplats finns tillgång till registret över företag och myndigheter som utsett och anmält säkerhetsrådgivare.

Räddningsverket

Tillsynsavdelningen & Avdelningen för
olycksförebyggande verksamhet

651 80 Karlstad. Tel: 054-13 50 00. Fax: 054-13 56 00

E-post: srv@srv.se. Webb: www.raddningsverket.se